

In de schijnwerpers: Monika Vaheoja

■ Kelly Beekman

Dr. K. Beekman is lector Technology-Enhanced Assessment bij Fontys Hogescholen en hoofdredacteur van Examens. E-mail: k.beekman@fontys.nl

■ Tamara van Schilt-Mol

Dr. T. van Schilt-Mol is lector Eigentijds beoordelen en beslissen bij Hogeschool Arnhem en Nijmegen en lid van de redactie van Examens. E-mail: tamara.vanschiltmol@han.nl

■ Carlijn van Herpt

C. van Herpt MSc MA is toetsdeskundige bij Stichting Cito, divisie CTE, sector primair onderwijs en lid van de redactie van Examens. E-mail: carlijn.vanherpt@cito.nl

In deze nieuwe rubriek zetten we iemand in de schijnwerpers die via verschillende activiteiten bijdraagt aan het verhogen van kwaliteit van toetsing in Nederland. In deze eerste aflevering is het de beurt aan Monika Vaheoja.

Wie ben je, wat is je visie op toetsing en wat drijft je?

Mijn naam is Monika, geboren in Estland en al meer dan twintig jaar woonachtig in Nederland. Na het gymnasium ben ik naar Nederland verhuisd vanwege de liefde en heb ik hier mijn studie voortgezet. Ik heb pedagogiek gestudeerd aan de Universiteit Leiden en later een master in methoden en technieken bij de psychologieafdeling afgerond. Mijn passie ligt in het zichtbaar maken van het onzichtbare, met name door het analyseren van data en patronen. Wat mij drijft, is de overtuiging dat toetsing eerlijk en transparant moet zijn, zodat leerlingen niet onterecht benadeeld worden door slechte toetsen.

Mijn visie op toetsing is dat het niet alleen een middel moet zijn om kennis te meten, maar ook een instrument om het leerproces te ondersteunen en te verbeteren. Toetsing moet leerlingen helpen om hun sterke en zwakke punten te identificeren, zodat ze gericht kunnen werken aan hun ontwikkeling. Ik geloof dat goed ontworpen toetsen een positieve

impact kunnen hebben op de leerervaring van leerlingen en hen beter kunnen voorbereiden op hun toekomstige beroepspraktijk en burgerschap. Het is essentieel dat toetsing

valide, betrouwbaar en transparant is, zodat de resultaten een eerlijk en accuraat beeld geven van de kennis en vaardigheden van de leerlingen.

Waar heb je onderzoek naar gedaan en wat heb je ontwikkeld?

Mijn promotieonderzoek richtte zich op cesuurbepaling bij landelijke kennistoetsen. Ik heb verschillende methoden voor cesuurbepaling onderzocht en vergeleken, waaronder de itemresponsetheorie, om te bepalen welke methode het meest geschikt is voor kleine groepen deelnemers. Dit onderzoek heeft geleid tot de implementatie van verbeterde processen voor cesuurbepaling. Het was een uitdaging om de itemresponstheorie toe te passen op kleine groepen, maar door grondig onderzoek en validatie hebben we aangetoond dat het mogelijk is om eerlijke en betrouwbare cesuren te bepalen, zelfs bij beperkte aantallen deelnemers.

Daarnaast heb ik de Toetsanalyzer ontwikkeld, een tool die docenten helpt de psychometrische kwaliteit van hun toetsen te analyseren en te verbeteren door middel van psychometrische analyses. Deze tool is vooral gericht op docenten in het voortgezet onderwijs en biedt inzicht in de betrouwbaarheid en validiteit van toetsen. De Toetsanalyzer maakt gebruik van geavanceerde statistische technieken om docenten te voorzien van gedetailleerde feedback over hun toetsen, zodat ze gerichte aanpassingen kunnen maken om de kwaliteit van hun toetsing te verbeteren. Het doel is om docenten te ondersteunen bij het creëren van eerlijke en effectieve toetsen die een nauwkeurig beeld geven van de prestaties van hun leerlingen.

Wat kunnen we leren van de ervaringen met het werken met de Toetsanalyzer?

De ervaringen met de Toetsanalyzer laten zien dat bewustwording en inzicht in de psychometrische kwaliteit van toetsen cruciaal zijn. Docenten die de tool hebben gebruikt, geven terug dat ze meer inzicht hebben gekregen in

de sterke en zwakke punten van hun toetsen. Dit heeft geleid tot gerichte aanpassingen en verbeteringen van de toetsen. Een belangrijke les is dat het betrekken van docenten bij het proces van toetsanalyse en -verbetering essentieel is. Workshops en cursussen kunnen helpen om de bewustwording te vergroten en docenten te ondersteunen bij het verbeteren van hun toetspraktijk. Op dit moment ben ik bezig met het opzetten van een korte online-cursus, waarin niet alleen het analyseren van een toets aan bod komt, maar ook wat dit betekent voor de constructieve afstemming van onderwijs en toetsing.

Een ander belangrijk inzicht is dat het gebruik van data en feedback essentieel is voor het verbeteren van toetsing. Door de resultaten van de Toetsanalyzer te analyseren, kunnen docenten beter begrijpen welke aspecten van hun toetsen goed werken en welke verbeterd moeten worden. Dit proces van continue verbetering is cruciaal voor het waarborgen van de kwaliteit van toetsing en het ondersteunen van het leerproces van leerlingen. Bovendien heeft de Toetsanalyzer bijgedragen aan een cultuur van continue verbetering, waarbij docenten regelmatig hun toetsen evalueren en bijstellen op basis van de verkregen feedback.

Wat zie jij als belangrijkste aandachtspunten in het onderwijs op het gebied van toetsing?

Een van de belangrijkste aandachtspunten in het onderwijs is de constructieve afstemming, oftewel het goed afstemmen van didactiek, toetsing en leerdoelen. Veel docenten hebben moeite om toetsen te ontwerpen die echt meten wat ze willen meten. Dit leidt vaak tot toetsen die niet goed aansluiten bij de leerdoelen, waardoor de resultaten niet altijd een nauwkeurige weergave zijn van wat leerlingen kunnen.

Daarnaast is het gebruik van cijfers en de consequentie daarvan voor de betrouwbaarheid van beslissingen over leerlingen een belangrijk knelpunt. Cijfers worden vaak gezien als objectieve maatstaven, maar in werkelijkheid is de

betrouwbaarheid van de cijfers – en daarmee van de beslissingen – sterk afhankelijk van de toetskwaliteit en de cesuurbepaling. Het is essentieel dat docenten zich bewust zijn van deze uitdagingen en leren hoe ze betrouwbare en valide toetsen kunnen maken. Door meer aandacht te besteden aan de psychometrische kwaliteit van toetsen en de constructieve afstemming, kunnen we de betrouwbaarheid en validiteit van toetsresultaten verbeteren en zo eerlijkere en transparantere beslissingen nemen over leerlingen.

Hoe ziet toetsing er voor jou over 10 jaar uit en wat is de belangrijkste boodschap die je de lezers mee wil geven?

In een ideale wereld is er over 10 jaar geen toetsing meer nodig, omdat docenten voldoende ruimte en tijd hebben om tijdens het onderwijsproces informatie te verzamelen over de vaardigheden en kennis van hun leerlingen. De toetsmomenten zouden hierbij dan voornamelijk dienen ter ondersteuning van het leerproces en niet als een middel om externe doelen te bereiken. Technologie, zoals AI, kan hierbij een belangrijke rol spelen door de werklast van docenten te verminderen en de kwaliteit van toetsvragen te verbeteren.

Ik zie een toekomst waarin adaptieve toetsing, waarbij de moeilijkheidsgraad van de vragen zich aanpast aan het niveau van de leerling, steeds meer de norm wordt. Dit maakt het mogelijk om een nauwkeuriger beeld te krijgen van de kennis en vaardigheden van leerlingen. Daarnaast verwacht ik dat er meer aandacht zal zijn voor formatief evalueren, waarbij de focus ligt op het geven van feedback en het ondersteunen van het leerproces, in plaats van alleen het meten van eindresultaten. Dit zal docenten helpen om beter inzicht te krijgen in de voortgang van hun leerlingen en hen gericht te ondersteunen bij hun leerproces.

De belangrijkste boodschap die ik de lezers wil meegeven, is dat toetsing een krachtig

“In een ideale wereld is er over 10 jaar geen toetsing meer nodig zoals we die nu kennen.”

middel kan zijn om het leren te verbeteren, mits het op de juiste manier wordt ingezet, en dat kennis van psychometrie kan helpen om goede toetsen te maken. Het is essentieel om voortdurend te blijven evalueren en verbeteren, en om open te staan voor nieuwe ideeën en technologieën. Door samen te werken, bijvoorbeeld ook als lerarenopleidingen onderling, en kennis te delen, kunnen we de toetsbekwaamheid van docenten, de kwaliteit van het onderwijs en de kwaliteit van toetsing naar een hoger niveau tillen. Het is belangrijk om te beseffen dat toetsing niet het einddoel is, maar een middel om het leerproces te ondersteunen en te verbeteren. Alleen door kritisch te blijven kijken naar onze toetspraktijken en deze voortdurend te verbeteren, kunnen we ervoor zorgen dat toetsing een positieve bijdrage levert aan het onderwijs en de ontwikkeling van leerlingen. ■

In Memoriam: Ed Kremers (1952 – 2024)

De redactie heeft eind 2023 het verdrietige nieuws ontvangen van het overlijden van oud-redactielid Ed Kremers. Met dank aan Alex van de Kerkhof, evenals Ed een voormalig redactielid van Examens en ook Cito-collega herdenken we hem in dit In Memoriam.

Willen onderwijsvernieuwingen in Nederland beklijven, zijn er veel elkaar bevestigende en ondersteunende factoren noodzakelijk. Ed Kremers, bij Cito de projectleider van de toetsen Basisvorming, kon daar over meepraten. Politiek, onderwijsraden en docentenveld moeten vrij eensgezind optrekken om van innovaties een succes te maken. Het concept Basisvorming hield in zijn uitwerking uiteindelijk geen stand, maar de idealen die erachter schuilgingen, zoals gelijke kansen voor iedereen, uitstel van selectie, een sterk accent op diagnosticeren, spraken Ed Kremers zeer aan. Een idealist was hij zeker, sterk gericht op kwaliteit. Toen hij later manager werd van de examens voor het voortgezet onderwijs (havo en vwo) ging het hem bovenal om een eerlijke, rechtvaardige, consistente en transparante normering.

Examens in het voortgezet onderwijs zijn mensenwerk. Toetsdeskundigen en docenten uit het veld werken hard om valide en betrouwbare toetsen te maken, binnen de kaders van strenge matrijzen. Het is daarbij een streven om een examen precies de goede moeilijkheidsgraad te geven, maar dikwijls zal een examen juist heel iets moeilijker of makkelijker zijn dan het examen in een voorafgaand jaar. Om dat scherp in beeld te krijgen zijn er allerlei technieken, zoals pretesten en posttesten. Ed Kremers, in zijn hoedanigheid van adviseur van het College voor Toetsen en Examens, wist daar alles van. Aan de hand van statistische uitdraaien en zijn archief van eerdere beslissingen in voorgaande examenjaren,

kon hij sterke en goed onderbouwde adviezen geven. De examenweken, vooral die in de maand mei, waren hectisch, vooral ook omdat kranten en tv een prominente rol spelen in de publieke aandacht voor examens. Ed was in deze periodes onvermoeibaar, geen detail mocht hem ontgaan.

Toen koningin Beatrix in maart 2011 het nieuwe Citogebouw aan de Amsterdamseweg in Arnhem feestelijk kwam openen, had ze natuurlijk geen weet van de kleine en de grote offers die de medewerkers van Cito voor de verhuizing naar deze moderne kantoortuin hadden moeten brengen. Zo was er voor een grote poster met het Himalayagebergte uit de werkkamer van Ed Kremers geen plaats meer. Dit gebergte met zijn vele besneeuwde toppen oefende een grote aantrekkingskracht op hem uit. Ed hield van uitdagingen en ging ontberingen niet uit de weg. Steeds was er wel weer een nieuwe piek, zoals het project van de Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen of het innovatieve project van de Flexibele examinering. Ed Kremers klom graag voorop en als leidinggevende was hij bijzonder aimabel en stimulerend voor de pakkeन्द्रagers achter hem.

Ook het tijdschrift Examens heeft geprofiteerd van Eds deskundigheid en zijn kritische oog. Tal van conceptbijdragen werden door hem op een constructieve manier becommentarieerd en naar een hoger plan getild. Zelf leverde hij ook materiaal aan, zoals een grondige analyse van de beoordelingspraktijk bij de centrale examens.

Nauwkeurigheid en degelijkheid, dat zijn toch wel de kernbegrippen in Eds leven, naast de moed en onverzettelijkheid om onder de barre omstandigheden van zijn uiteindelijk slopende ziekte door te trekken naar een volgend kamp. We zullen hem niet vergeten. ■

START: 10 MAART 2025

Opleiding **Toets- deskundige**

Word dé toetsexpert binnen
jouw eigen organisatie!

**MEER
INFO »**

studiecentrum
voor bedrijf en overheid

SBO

www.sbo.nl/toetsdeskundige